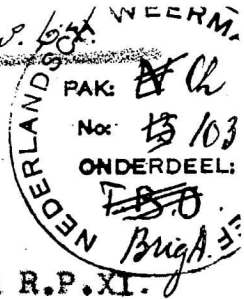

volg- N° 27

MEMORIE OMTRENT DE ONDERZOKINGS-
BEWAKINGSDIENST-BOVENRIVIEREN.

A₂ GEHEIM n. 654 WEERM.

1. Bij het uitbreken der vijandelijkheden bevond zich:
 - a. Hr. Ms. "BRAGA" ± M.10 te MILLINGEN + R.P. IX en R.P.XI.
 - b. Hr. Ms. "TYR" te NIJMEGEN beneden den spoorbrug.
 - c. Hr. Ms. "FREIJER" te ARNHEM idem id. id.
 - d. Het detachement politietroepen te LOBITH
 - e. Hr. Ms. "Christiaan Cornelis" + "CRESSIJ" nabij "TYR" te NIJMEGEN.
 - f. Het logementschip "WILHELMINA" gemeerd in de P.G.E.M. haven te WEURTH.

2. Nadat op den avond en in de nacht van 9 op 10 Mei zware ontploffingen in richting BEEK gehoord waren en gerapporteerd waren, werd om streeks 0509-2400 aan Hr. Ms. "BRAGA" de order gegeven: "Bij grensoverschrijdingen standhouden tot het uiterste".

Voorts werd ten 0509-2345 bericht doorgegeven van Commandant Gr. BETUWE: "Scheepvaart (afvaart) op de WAAL en Bijlandschkanaal en Pannerdenschkanaal gedurende den nacht gestrand". Na telefonisch onderhoud met den Heer NIKKELS - inspecteur douane te LOBITH, bleef dat de inklaring op 10 Mei normaal door zou gaan, zulks ingevolge mededeeling van den Inspecteur Rijkswaterstaat district BOVENRIVIEREN.

Ook Hr. Ms. "FREIJER" kreeg 0509-2230 de order van uiterste waaksaamheid.

3. Bijzondere orders voor Hr. Ms. "FREIJER" en Hr. Ms. "TYR", anders dan dat zij bij geval van terugtrekken langs resp. RIJN en WAAL resp. onder commandant van brigade B en A zouden komen, waren er niet.

Bij mondelinge besprekingen en bespreking met den Kapitein CARP van den Staf Commandant Veldleger, zouden deze booten, onder het bieden van uiterste weerstand, handelen naar omstandigheden. De order dat de booten beneden de spoorbrug zich zouden ophouden werd gegeven bij de dislocatie op Dinsdag 7 Mei door Commandant Gr. BETUWE.

Hr. Ms. "Christiaan Cornelis" en "CRESSY" onder nadere bevelen van den Commandant Onderz. Bew. D.-Bovenriv.

4. Ten 0510-0355 meldde Commandant "BRAGA" het binnenvliegen van eenige eskaders Duitse vliegtuigen. Te 0510-0400 werd ik door Staf DEN HAAG opgebeld en werd geïnformeerd hoe de booten gedilocceerd waren. Ik gaf toen kennis, dat talrijke Duitse vliegtuigen van Oost naar West op 1000 m. hoogte over NIJMEGEN vlogen. Ik hoorde toen dat 's nachts al veel vliegtuigen boven DEN HAAG gerapporteerd waren.

Ik zelf bevond mij sinds Dinsdag 7 Mei a/b logementschip Wilhelmina bij de Telefoon en voor contact met Commandant Gr. BETUWE.

Om iets over vieren van den 10en Mei leek mij de situatie zoodanig, dat oorlogsgevaar aanwezig was. Ik begaf mij direct naar Hr.Ms. "TYR" en gaf opdracht, zoo mogelijk nog Hr.Ms. "BRAGA" en Hr.Ms. "FREIJER" te waarschuwen van oorlogsgevaar en gevechtsgereedheid, zoodat nog niet geheel geschied was. Hr.Ms. "Christiaan Cornelis" en "CRESSY" verlieten ten ± 0430 de haven. Pogingen werden gedaan het logementschip te doen zinken door beschieting met 3,7 cm. Resultaat onbekend.

Geheim papieren en Scheepskas werden door mijn schrijver (matr. schr. zm. P.v.SUSTEREN) a/b Hr.Ms. "Chris.Cornelis" medegenomen.

5. Hr. Ms. "BRAGA" (volgens eigen opgave van den Commandant Luitenant ter zee UITERWIJK): zagen ten 0345 talrijke D vliegtuigen over ons heenvliegen. Hielden op en neer boven fort PANNERDEN. Een "Renusboot", die probeerde af te zakken, vluchtte in VOSSEGA bij naderen M 10. Overige schepen bleven ten anker liggen. Nada vernoemen werd van een marechaussee, dat MILLINGEN door Duitschers was bezet, zakte ik de WAAL af tot ^{dwars over} Dwaarsfort PANNERDEN. Zagen soldaten achter de dijk liggen beneden MILLINGEN, terwijl op den anderen oever pantserwagens de kazematten beschoten. Het pontonveer van West Pannerden werd door mij vernield. Ik besloot uit tactisch oogpunt i.v.m. beschieting uit hinderlagen met de bemanning naar het fort te gaan, om van daar mijn taak te vervullen. Namen de zware mitr. en kan. van 3,7 cm. mede en de munitie daarvan. Zetten "BRAGA" aan den grond vlak achter ft. P. tusschen 2 kribben. Zetten M.K.M. bergpl. verblijven onder water maakten 12 cm. onklaar. Zware mitr. (12,7) werd op ft. P. in stelling gebracht. Bij eerste luchtaanval (4 vliegtuigen) werden 2 geraakt, die terug moesten keeren.

± 0800

Vanaf

Vanaf het fort werd op pantserwagens en transportwagens geschoten. Zijn tot de overgave op 11 Mei ten 1930 Hollandsche tijd op 't fort gebleven.

Gebruikten eveneens onze bemanning voor verkenning, waarvan 1 (matr. zm. PES) niet is teruggekeerd.

De rivierpolitieboten werden ten 0445 naar ARNHEM gedirigeerd. Van det. pol troepen heb ik niets vernomen.

6. Hr. Ms. "FREIJER" Hiervan is mij niets anders bekend, dan de mededeeling van ooggetuigen, dat zij het schip het laatst bij RHENEN hebben gezien.
7. Hr. Ms. "TYR" Conform de opdracht werd op en neer gehouden op de WAAL tusschen "NIJMA" en ingang MAAS-WAALKANAAL. Ten 0445 werd levendig vuren gehoord in de richting BERG EN DAL. Omstreeks 0500 gingen kort na elkaar de voetbrug; spoorbrug en brug bij WEURTH door detonatie de lucht in.

Op laag overvliegende Duitse vliegtuigen werd met den mitrailleur geschoten. (TYR had géén anti-luchtmitr.). Op den a.m. werd zoodanig gemanoeuvreed, dat de WEURTSCHIEWEG onder vuur genomen kon worden i.v.m. de ontvangen mededeeling van een schip per dat NIJMEGEN sinds 0900 geheel in Duitse handen was.

Maas-Waallinie inslagen van zware artillerie. Ten 1530 constateerde ik het terugtrekken uit de stellingen en kazematten in dezen sector. Ik zond ± 1800 de Luit. ter Zee FLOHIL naar den wal ter informatie. Deze hoorde dat de Maas-Waallinie geheel verlaten was. Ten ± 2000 constateerde ik, dat eenige kazematten aan de Noordzijde van de WAAL werden verlaten.

Aannemende, dat ik in een geïsoleerd gebied zou komen besloot ik bij het invallen van de duisternis officieel contact te zoeken bij OCHTEN met de co post van brigade A. Daartoe werd ten ruim 2100 de WAAL afgestoomd tot DEEST. Hier werd het schip beschoten door eigen rivierposten, terwijl de eigen vlag woei en verlicht was. Door praaien hield dit vuren op. De Luit. ter Zee III voor Spec. D. DE JONG werd naar den wal gezonden. Ten 2300 werd bij DEEST het terugtrekken geconstateerd van de Groep BETUWE, troepen. Opdracht werd bekomen ligplaats te nemen in het haventje van OCHTEN.

Te OCHTEN werd wederom contact gezocht en nader bevel van C. gr. A ontvangen op te stoomen naar TIEL en aldaar nadere orders af te wachten.

In den vroege ochtend van den 11en Mei (\pm 0500) kwam het schip te TIEL aan; alhier werd op en neer gehouden, geschoten wederom op laag vliegende vliegtuigen, die de lucht-batterijen beschoten en de om het schip liggende posten c.q. eigen schip.

Ten \pm 1130 werd schriftelijke order ontvangen van opening ^{na} voor de pontonbrug op te stoomen naar GORKUM en aldaar te melden te MEERKERK bij Commandant Groep MERWEDE.

Ten \pm 1445 werd doorgestoomd, te ZALTBOMMEL de vernield voetspoorbrug langs de N. pijler veilig gepasseerd.

Te GORKUM werd doorgeschut tusschen 1830 en 1900. Tijde dit doorschutten ontstond een paniek in de staf naar aanleiding van het gerucht, dat Duitsche troepen in de buitenwijken waren. Ik meldde mij met Hr.Ms. "TYR", "Chris.Corn." en "CRESSY" te \pm 2100 bij Commandant Groep MERWEDE. Tijdens het onderhoud met deze autoriteit, die opdracht gaf:

a. Hr.Ms. "TYR" + "CRESSY" bewaking mijnversperring bij GORKUM

b. Hr.Ms. "Chris.Corn." bewaking mijnversperring BENEDEEN MERWEDE (beneden GORKUM). I.v.m. bewapening schepen en wederom kans op isolatie i.v.m. beperkte manoeuvreervrijheid, stelde ik voor:

a. bewaking MOERDIJK beneden den brug.

b. c.q. stellen onder bevelen Commandant Marine i.v.m. Afsluitdijk etc.etc.

Order voor Hr.Ms. "TYR" en C.C. luidde: ter voorgenoemde plaatse stand houden.

Dit bevel werd opgevolgd en dien avond en nacht gingen de schepen terug naar GORKUM, schutte 's nachts door en meldde zich \pm 0400 bij pl. cdt. te GORKUM, waarbij samenwerking, i.v.m. ^{aansloot} verwachtte actie, werd besproken. Waar slechts aanvallen van hoog-vliegende vliegtuigen of duikbommenwerpers op GORKUM plaats vonden en Hr.Ms. "TYR" bij LOEVESTEIN lag, kon hiertegen niet worden opgetreden.

Op 13 en 14 Mei verliepen de dagen als op 12 Mei, bomaan vallen op pontons boven GORKUM leverden te zien vanaf Hr.Ms. "TYR" geen resultaat. Enkele malen werden de mijnversperrings bewakingen en Hr.Ms. "TYR" van op \pm 1500-2000 m. hoogte vliegende vliegtuigen met mitr. licht beschoten zonder resultaat.

Op P.V./E.W. van 13 Mei moest "TYR" water- en kolenladen. I.v.M. lange duur waterladen en te verwachten actie, besloot ik dadelijk het schip weder op zijn plaats te doen ophouden.

Tijdens het waterladen \pm 1900 besloot ik contact te zoeken met Hr.Ms. "Chris.Cornelis" om zelf de scheepskas aan boord te nemen. Dit schip bleek verdwenen te zijn en hoorde van een patr.-vaartuig, dat het opdracht gekregen had een kruitschip naar NUMANSDORP te begeleiden. Deze order geschiedde buiten de voorkennis van Commandant G. MERWEDE of mij en ik stelde de Cdt. G. MERWEDE daarvan in kennis.

Op den ochtend van den 14en Mei hebben wij de pontons op verzoek pl. mil. cdt. door geweervuren en 3,7 cm. doen zinken Overigens geen vermeldenswaardige gebeurtenissen, anders dan diverse geruchten de ronde deden (ITALIE-gevluchte regering- evacuatie van GORKUM etc.)

Op 14 Mei \pm 1030 's avonds kwam de Ltn. SOWIEGER, Cdt. mijnversperring LOEVESTIJN mij mededeelen, dat de Regeering de capitulatie had gelast, de wapenen neergelegd moesten worden, alles ter plaatse moest blijven en geen wederstand meer geboden mocht worden.

Geen uitkomst ziende door de bezette MOERDIJKLINIE bij nacht of door het eveneens bezette DORDRECHT te komen, deelde ik onder algemeen verslagenheid dit bevel mede. De situatie ter land of ter zee, zoowel strategisch of politiek was mij niet bekend door het ontbreken van radio en door het uitblijven van informaties, zoodat ik besloot niets anders te kunnen doen dan mij aan het Reg. bevel te houden.

Op 15 Mei \pm 0730 werd door mij ltz. FLOHIL naar den wal gestuurd om officieel bij Cdt. G. MERWEDE nogmaals inlichtingen en orders te vragen. De order luidde:"ter plaatse nadere orders afwachten";"ontwapenen".

Op de vraag of wij op de rivier moesten blijven of andere orders, werd de order herhaald.

Op 15 Mei ± 1400 kwam een Duitse rivierpatrv. langsrij, die verzocht naar de sluizen van St. Andries te stoomen.

Vandaar werden wij dienzelfden avond naar NIJMEGEN getransporteerd, onder mededeeling, dat wij geen krijgsgevangen zouden zijn, misschien geïnterneerd, tot eenige details geregeld waren.

Op 16 Mei werden de Officieren, Onderofficieren en manschappen naar BOCHOLT gebracht in krijgsgevangenschap, nadat ik tevergeefs de bemiddeling van den Ortscommandant en Burgemeester van NIJMEGEN had ingeroepen.

Aangezien ik de status van krijgsgevangen na de capitulatie moeilijk in overeenstemming kon brengen met het reële begrip van krijgsgevangen.

Door Duitse autoriteiten werd overigens zeer correct opgetreden.

Weinsberg, 25 Mei 1940.

De Luitenant ter Zee der 1^e kl.

H.W.A. Madsen.

1. Bij het uitbreken der vijandelikheden bevond zich:
- Hr. Ms. "BRAGA" ± 17.10 te MILLINGEN + R.P. IX en R.P. XI.
 - Hr. Ms. "TYR" te NIJMEGEN beneden den spoorbrug.
 - Hr. Ms. "FREIJER" te ARNHEM idem id. id.
 - Het detachement politietroepen te LOBITH
 - Hr. Ms. "Christiaan Cornelis" + "CRESSIJ" nabij "TYR" te NIJMEGEN.
 - Het logementschip "WILHELMINA" gemeerd in de P.G.E.M. haven te WEURTH.

2. Nadat op den avond en in de nacht van 9 op 10 Mei zware ontploffingen in richting BEEK gehoord waren en gerapporteerd waren, werd omstreeks 0509-2400 aan Hr. Ms. "BRAGA" de order gegeven: "Bij grensoverschrijdingen standhouden tot het uiterste".

Voorts werd ten 0509-2345 bericht doorgegeven van Commandant Gr. BETUWE: "Scheepvaart (afvaart) op de WAAL en Bijlandschkanaal en Pannerdenschkanaal gedurende den nacht gestrand". Na telefonisch onderhoud met den Heer NIKKELS - inspecteur douane te LOBITH, bleef dat de inklaring op 10 Mei normaal door zou gaan, zulks ingevolge mededeeling van den Inspecteur Rijkswaterstaat district BOVENRIVIEREN.

Ook Hr. Ms. "FREIJER" kreeg 0509-2230 de order van uiterste waanzamenheid.

3. Bijzondere orders voor Hr. Ms. "FREIJER" en Hr. Ms. "TYR", anders dan dat zij bij geval van terugtrekken langs resp. RIJN en WAAL resp. onder commandant van brigade B en A zouden komen, waren er niet.

Bij mondelinge besprekingen en bespreking met den Kapitein CARP van den Staf Commandant Veldleger, zouden deze booten, onder het bieden van uiterste weerstand, handelen naar omstandigheden. De order dat de booten beneden de spoorbrug zich zouden ophouden werd gegeven bij de dislocatie op Dinsdag 7 Mei door Commandant Gr. BETUWE.

Hr. Ms. "Christiaan Cornelis" en "CRESSY" onder nadere bevelen van den Commandant Onderz. Bew. D.-Bovenriv.

4. Ten 0510-0355 meldde Commandant "BRAGA" het binnenvliegen van eenige eskaders Duitse vliegtuigen. Te 0510-0400 werd ik door Staf DEN HAAG opgebeld en werd geïnformeerd hoe de booten gedisperseerd waren. Ik gaf toen kennis, dat talrijke Duitse vliegtuigen van Oost naar West op 1000 m. hoogte over NIJMEGEN vloegen. Ik hoorde toen dat 's nachts al veel vliegtuigen boven DEN HAAG gerapporteerd waren.

Ik zelf bevond mij sinds Dinsdag 7 Mei a/b logementschip Wilhelmina bij de Telefoon en voor contact met Commandant Gr. BETUWE.

Om iets over vieren van den 10en Mei leek mij de situatie zoodanig, dat oorlogsgevaar aanwezig was. Ik begaf mij direct naar Hr.Ms. "TYR" en gaf opdracht, zoo mogelijk nog Hr.Ms. "BRAGA" en Hr.Ms. "FREIJER" te waarschuwen van oorlogsgevaar en gevechtsgereedheid, zoodat nog niet geheel geschied was. Hr.Ms. "Christiaan Cornelis" en "CRESSY" verlieten ten ± 0430 de haven. Pogingen werden gedaan het logementschip te doen zinken door beschieting met 3,7 cm. Resultaat onbekend.

Geheim papieren en Scheepskas werden door mijn schrijver (matr. schr. zm. P.v.SUSTEREN)a/b Hr.Ms. "Chris.Cornelis" medegenomen.

5. Hr. Ms. "BRAGA" (volgens eigen opgave van den Commandant Luitenant ter zee UITERWIJK) zagen ten 0345 talrijke D vliegtuigen over ons heenvliegen. Hielden op en neer boven fort PANNERDEN. Een "Renusboot", die probeerde af te zakken, vluchtte in VOSSEGAARD bij naderen M 10. Overige schepen bleven ten anker liggen. Nadat vernomen werd van een marechaussee, dat MILLINGEN door Duitschers was bezet, zakte ik de WAAL af tot Dwarsfort PANNERDEN. Zagen soldaten achter de dijk liggen beneden MILLINGEN, terwijl op den anderen oever pantserwagens de kazematten beschoten. Het pontonveer van West Panterden werd door mij vernield. Ik besloot uit tactisch oogpunt i.v.m. beschieting uit hinderlagen met de bemanning naar het fort te gaan, om van daar mijn taak te vervullen. Namen de zware mitr. en kan. van 3,7 cm. mede en de munitie daarvan. Zetten "BRAGA" aan den grond vlak achter ft. P. tusschen 2 kribben. Zetten M.K.M. bergpl. verblijven onder water maakten 12 cm. onklaar. Zware mitr. (12,7) werd op ft. P. in stelling gebracht. Bij eerste luchtaanval (4 vliegtuigen) werden 2 geraakt, die terug moesten keeren.

Vanaf

Vanaf het fort werd op pantserwagens en transportwagens geschoten. Zijn tot de overgave op 11 Mei ten 1930 Hollandsche tijd op 't fort gebleven.

Gebruikten eveneens onze bemanning voor verkenning, waarvan 1 (matr. zm. PES) niet is teruggekeerd.

De rivierpolitiebooten werden ten 0445 naar ARNHEM gedirigeerd. Van det. pol troepen heb ik niets vernomen.

6. Hr. Ms. "FREIJER" Hiervan is mij niets anders bekend, dan de mededeeling van ooggetuigen, dat zij het schip het laatst bij RHENEN hebben gezien.
7. Hr. Ms. "TYR" Conform de opdracht werd op en neer gehouden op de WAAL tusschen "NIJMA" en ingang MAAS-WAALKANAAL. Ten 0445 werd levendig vuren gehoord in de richting BERG EN DAL. Omstreeks 0500 gingen kort na elkaar de voetbrug; spoorbrug en brug bij WEURTH door detonatie de lucht in.

Op laag overvliegende Duitse vliegtuigen werd met den mitrailleur geschoten. (TYR had géén anti-luchtmitr.). Op den a.m. werd zoodanig gemanoevreerd, dat de WEURTSCHIEWEG onder vuur genomen kon worden i.v.m. de ontvangen mededeeling van een schip per dat NIJMEGEN sinds 0900 geheel in Duitse handen was.

Maas-Waallinie inslagen van zware artillerie. Ten 1530 constateerde ik het terugtrekken uit de stellingen en kazematten in dezen sector. Ik zond ± 1800 de Luit. ter Zee FLOHIL naar den wal ter informatie. Deze hoorde dat de Maas-Waallinie geheel verlaten was. Ten ± 2000 constateerde ik, dat eenige kazematten aan de Noordzijde van de WAAL werden verlaten.

Aannemende, dat ik in een geïsoleerd gebied zou komen besloot ik bij het invallen van de duisternis officieel contact te zoeken bij OCHTEN met de co post van brigade A. Daartoe werd ten ruim 2100 de WAAL afgestoomd tot DEEST. Hier werd het schip beschoten door eigen rivierposten, terwijl de eigen vlag woeien en verlicht was. Door praaien hield dit vuren op. De Luit. ter Zee III voor Spec. D. DE JONG werd naar den wal gezonden. Ten 2300 werd bij DEEST het terugtrekken geconstateerd van de Groep BETUWE, troepen. Opdracht werd bekomen ligplaats te nemen in het haventje van OCHTEN.

Te OCHTEN werd wederom contact gezocht en nader bevel van C. ^{gr.} A ontvangen op te stoomen naar TIEL en aldaar nadere orders af te wachten.

In den vroege ochtend van den 11en Mei (\pm 0500) kwam het schip te TIEL aan; alhier werd op en neer gehouden, geschoten wederom op laag vliegende vliegtuigen, die de lucht-batterijen beschoten en de om het schip liggende posten c.q. eigen schip.

Ten \pm 1130 werd schriftelijke order ontvangen ^{na} van opening ^{van} voor de pontonbrug op te stoomen naar GORKUM en aldaar te melden te MEERKERK bij Commandant Groep MERWEDE.

Ten \pm 1445 werd doorgestoomd, te ZALTBOMMEL de vernielde voetspoorbrug langs de N. pijler veilig gepasseerd.

Te GORKUM werd doorgeschut tusschen 1830 en 1900. Tijder dit doorschutten ontstond een paniek in de stad naar aanleiding van het gerucht, dat Duitsche troepen in de buitenwijken waren. Ik meldde mij met Hr.Ms. "TYR", "Chris.Corn." en "CRESS" te \pm 2100 bij Commandant Groep MERWEDE. Tijdens het onderhoud met deze autoriteit, die opdracht gaf:

a. Hr.Ms."TYR" + "CRESSY" bewaking mijnversperring bij GORKUM

b. Hr.Ms. "Chris.Corn." bewaking mijnversperring BENEDE MERWEDE (beneden GORKUM). I.v.m. bewapening schepen en wederom kans op isolatie i.v.m. beperkte manoeuvreervrijheid, stelde ik voor:

a. bewaking MOERDIJK beneden den brug.

b. c.q. stellen onder bevelen Commandant Marine i.v.m. Afsluitdijk etc.etc.

Order voor Hr.Ms. "TYR" en C.C. luidde: ter voorgenoemde plaatse stand houden.

Dit bevel werd opgevolgd en dien avond en nacht gingen de schepen terug naar GORKUM, schutte 's nachts door en meldde zich \pm 0400 bij pl. cd. te GORKUM, waarbij samenwerking i.v.m. verwachtte actie werd besproken. Waar slechts aanvallen van hoog-vliegende vliegtuigen of duikbommenwerpers op GORKUM plaats vonden en Hr.Ms. "TYR" bij LOEVESTEIN lag, kon hiertegen niet worden opgetreden.

Op de vraag of wij op de rivier moesten blijven of andere orders, werd de order herhaald.

Op 15 Mei ± 1400 kwam een Duitse rivierpatr. langsrij, die verzocht naar de sluizen van St. Andries te stoomen.

Vandaar werden wij dienzelfden avond naar NIJMEGEN getransporteerd, onder mededeeling, dat wij geen krijgsgevangen zouden zijn, misschien geïnterneerd, tot eenige details geregeld waren.

Op 16 Mei werden de Officieren, Onderofficieren en manschappen naar BOCHOLT gebracht in krijgsgevangenschap, nadat ik tevergeefs de bemiddeling van den Ortscommandant en Burgemeester van NIJMEGEN had ingeroepen.

Aangezien ik de status van krijgsgevangen na de capitulatie moeilijk in overeenstemming kon brengen met het reële begrip van krijgsgevangen.

Door Duitse autoriteiten werd overigens zeer correct opgetreden.

Weinsberg 25 Mei '40
De luit. 4/2. 1ste Kpl.
w.g.
H. W. A. Madsen.